

ΜΕΣ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥΣ ΚΑΤΑΥΛΙΣΜΟΥΣ

Στέκομαι και κοιτάζω τα παιδιά· παίζουνε μπάλα. Κάθομαι στο ορισμένο καφενείο· σε λίγο θα σχολάσουν και θ' αρχίσουν να καταφτάνουν οι μεγάλοι. Κουρασμένοι απ' τη δουλειά, είναι πολύ πιο αληθινοί. Οι περισσότεροι γεννήθηκαν εδώ σ' αυτή την πόλη, όπως κι εγώ. Κι όμως διατηρούν πιο καθαρά τα χαρακτηριστικά της ράτσας τους και την ψυχή τους, από μας τους διεσπαρμένους. Ιδίως όταν τους βλέπω εδώ, μου φαίνονται πιο γνήσιοι. Κάπως αλλιώτικοι μοιάζουν μακριά, σε άλλα περιβάλλοντα συναντημένοι.

Η αλήθεια πάντως είναι πως στο ζήτημα της αναγνώρισεως έχω φοβερά εξασκηθεί. Όπου κι αν είμαι, τον Πόντιο, ας πούμε, τον διακρίνω από μακριά· κι από μια γραμμή του κορμιού του μονάχα. Δεν είναι ανάγκη ν' ακούσω την ομιλία του, ούτε να διαπιστώσω την αλλιώτικη μελαχρινάδα. Σπανίως να πέσω έξω. Από κοντά όμως είμαι ολότελα αλάνθαστος. Το ίδιο και με τους Καραμανλήδες, τους Καυκάσιους, τους Μικρασιάτες απ' τις ακτές, τους άλλους απ' τα βάθη, τους Κωνσταντινουπολίτες, από μέσα η απ' τα περίχωρα, κι ας επιμένουν όλοι τους πως είναι απ' την καρδιά της Πόλης, κι απ' τον Γαλατά. Οι Θρακιώτες όμως έρχονται πιο καστανοί· ξανθοί πολλές φορές, κι ευκολότερα μπερδεύονται με πρόσφυγες από μέρη άλλα. Εξάλλου σα να έχουν χάσει την ιδιαίτερη προφορά τους η ίσως εγώ να την έχω συνηθίσει. Μπερδεύονται κυρίως μ' αυτούς που ήρθαν απ' τη Ρωμυλία. Αυτό συμβαίνει κι ανάμεσα στους Ηπειρώτες και στους άλλους απ' τις περιοχές του Μοναστηριού.

Όταν τους μπερδεύω, το καταλαβαίνω συνήθως αργά· γιατί έχω τόση πεποίθηση πάνω σ' αυτό το ζήτημα, ώστε σπανίως ρωτώ. Κατά βάθος βέβαια αυτό δεν είναι σφάλμα, είναι διαπίστωση.

Κι όμως πόση συγκίνηση έχει να κοιτάξεις η να συζητάς στα καφενεία και να διαισθάνεσαι τη δική σου ή μια άλλη πανάρχαια ράτσα. Ακούς εκείνες τις φωνές με τη ζεστή προφορά και σου 'ρχεται ν' αγκαλιάσεις. Ονόματα από σβησμένους τάχα λαούς και χώρες δειλιάζουν μέσα στο νου· μεθώ μονάχα και που τα λέω από μέσα μου, καθώς ολοένα βεβαιώνομαι. Χαίρομαι να κοιτάζω τις αδρές και τίμιες φυσιογνωμίες τους, κι ανατριχιάζω βαθιά, όταν σκέφτομαι πως αυτός που μου μιλά είναι δικός μου άνθρωπος, της φυλής μου. Κάτι σα ζεστό κύμα με σκεπάζει ξαφνικά, θαρρείς και γύρισα επιτέλους στην πατρίδα. Δεν έχει σημασία που δε γνώρισα ποτέ αυτή την πατρίδα η που δε γεννήθηκα καν εκεί. Το αίμα μου από κει μονάχα τραβάει· εκτός κι αν είναι αληθινό πως ο άνθρωπος αποτελείται απ' αυτά που τρώει και πίνει, οπότε πράγματι είμαι από δω. Και πώς εξηγείται τότε όλη αυτή η λαχτάρα;

Γυρνώ μες στους προσφυγικούς συνοικισμούς με δυνατή ευχαρίστηση. Θράκες, Χετταίοι, Φρύγες, όμορφοι Λυδοί, πάλι, θαρρείς ανθούν ανάμεσά μας. Οι ίδιοι δεν ξέρουν βέβαια αυτά τα ονόματα· για μένα όμως είναι φορτωμένα μυστήριο και αγάπη. Κι αν ακόμα δεν είναι, πολύ θα ήθελα να ήταν έτσι η αλήθεια.

Κι όμως τα τελευταία χρόνια έχουν κάνει το παν για να σκορπίσει η ομορφιά αυτή στους τέσσερις ανέμους. Οι εγκληματίες των γραφείων εκμεταλλεύτηκαν τη ζωντανότητα τους και την αγνότητά τους. Τους εξώθησαν να σφάξουν και να σφαχτούν· να φαγωθούν, ιδίως μεταξύ τους. Τώρα φυσικά τους τρέμουν και προσπαθούν να τους ξεφορτωθούν με τη μετανάστευση. Πολύ αργά, νομίζω.

Κάθε φορά που φεύγω από κει, με αποχαιρετούν χωρίς να δείξουν παραξένεμα, αν και άγνωστοί μου άνθρωποι. Τους πληροφορεί το αίμα τους για μένα, όπως και το δικό μου με κάνει να τους κατέχω ολόκληρους. Πάντως ποτέ τους δεν επιμένουν να με κρατήσουν στις παρέες τους.

Ολομόναχος, ξένος παντάξενος, χάνομαι στις μεγάλες αρτηρίες. Όταν ανάβει το κόκκινο και σταματούν τ' αυτοκίνητα, μου φαίνεται για μια στιγμή πως παύει εντελώς κάθε θόρυβος. Ερυθρά και λευκά αιμοσφαίρια σα να κυκλοφορούν. Κι όμως βλέπω πως το πλήθος εξακολουθεί να περπατά, να κουβεντιάζει η να γελάει. Σταματώ πολλές φορές στη μέση του πεζοδρομίου, κι όπως στο κούτσουρο που κόβει το νερό, έτσι περιστρέφονται γύρω μου οι διαβάτες. Τώρα που δεν εμποδίζουν οι μηχανές, ακούω χιλιάδες βήματα στο πλακόστρωτο. Μου 'ρχεται να καμπυλώσω τη ράχη μου για να περάσει χωρίς εμπόδια αυτό το ποτάμι. Της Γονατιστής,¹ όταν περνάει από πάνω μου το βουβό ποτάμι των προγόνων, γονατισμένος πάνω στα καρυδόφυλλα, σκύβω βαθιά στο χώμα, για να μη βγάλουν οι ψυχές εξαιτίας μου τον παραμικρότερο παραπονιάρικο βόμβο.

Εγώ όμως από τώρα είμαι βαριά παραπονεμένος. Μέσα στους ξένους και στα ξένα πράγματα ζω διαρκώς· στα έτοιμα και στα ενοικιασμένα. Συγκατοικώ με ανθρώπους που αδιαφορούν τελείως για μένα, κι εγώ γι' αυτούς. Ούτε μικροδιαφορές δεν υπάρχουν καν μεταξύ μας. Ο ένας αποφεύγει τον άλλο, όσο μπορεί. Μα κι αν τύχει να σου μιλήσουνε, κρύβουν συνήθως τα πραγματικά τους στοιχεία σα να 'ναι τίποτε κακοποιοί. Το ιδανικό, η τελευταία λέξη του πολιτισμού, είναι, λέει, να μη ξέρεις ούτε στη φάτσα το γείτονά σου. Πονηρά πράγματα βέβαια· προφάσεις πολιτισμού, για να διευκολύνονται οι αταξίες.

Γι' αυτό ζηλεύω αυτούς που βρίσκονται στον τόπο τους, στα χωράφια τους, στους συγγενείς τους, στα πατρογονικά τους. Τουλάχιστο, ας ήμουν σ' ένα προσφυγικό συνοικισμό με ανθρώπους της ράτσας μου τριγύρω.

(Για ένα φιλότιμο, 1964)

1. Της Γονατιστής: Πρόκειται για την Κυριακή της Πεντηκοστής, κατά την οποία διαβάζεται ο εσπερινός μετά τη Θεία Λειτουργία. Ο εσπερινός λέγεται «Γονατιστή» γιατί περιέχει ευχές γονυκλισίας (ο ιερέας παροτρύνει τους πιστούς να γονατίσουν). Στον εσπερινό αυτό υπάρχουν ειδικές ευχές για ζωντανούς και νεκρούς. Η παραμονή της Πεντηκοστής, το Σάββατο, είναι των ψυχών. Σύμφωνα με λαϊκή δοξασία, από το Μεγάλο Σάββατο οι ψυχές ελευθερώνονται από τον Άδη και έρχονται στον κόσμο λόγω της Αναστάσεως. Μετά τη Γονατιστή τελειώνει η περίοδος χάριτος των νεκρών και αρχίζει ο θρήνος των ψυχών.